

กลเกมของ โวลิต้า นวนิยายที่ท้าทายกรอบและคำนิยาม

ธีรมน วงศาโรจน์

Abstract

Nabokov, Vladimir. (1955). *Lolita*. 50th Edition. New York: Vintage Books, 336 pages. \$13.95. (paper) Nabokov, Vladimir. (1991). *The Annotated Lolita: Revised and Updated*. Alfred Appel, Jr. Editor. New York: Vintage Books. 544 pages. \$19.00. (paper)

ไม่บ่อยนักที่ผู้อ่านจะได้เห็นนวนิยายที่ตัวเองเป็นผู้ร้ายจริงๆ ไม่ใช่คนดีแสรังปลอมตัวอยู่ในหมู่โจรผู้ร้าย เป็นผู้ร้ายที่กระทำสิ่งเลวทราม เป็นอาชญากรที่คนในสังคมต้องรุมประณามและลงโทษในที่สุด แต่เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบ ผู้อ่านอาจจะประหลาดใจที่กลับรู้สึกตกหลุมรักและเห็นใจตัวเองผู้ร้ายในเรื่องนี้ นวนิยายเรื่อง โวลิต้า (Lolita) ที่ประพันธ์โดย วลาดิเมียร์ นาโบคอฟ (Vladimir Nabokov) เล่มนี้ ผิดแผกไปจากขนบนวนิยายไทยส่วนใหญ่ที่มักจะแบ่งแยกตัวละครฝ่ายธรรมและอธรรมให้เห็นชัดเจน หรือบางทีอาจจะดูแปลกแยกออกไปจากสังคมอุดมคติที่ใครหลายๆ คนโดยเฉพาะในสังคมไทยมุ่งหวังอย่างยิ่งที่จะสร้างสรรค์ขึ้น นาโบคอฟทำลายสังคมอุดมคติในโลกของหนังสือโดยการนำหัวข้อเรื่องชายวัยสี่สิบปีที่ตกหลุมรักและล่อลวงเด็กหญิงวัยเพียงสิบสองปีให้เป็นของตนมาเขียนนวนิยาย ผู้อ่านที่อ่านเพียงบทโปรยหนังสืออาจจะยอมรับได้ยากด้วยเหตุผลว่านวนิยายเรื่องนี้หมิ่นเหม่ต่อศีลธรรม เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีและอาจสร้างความบั่นป่วนในสังคม แต่นาโบคอฟทำให้หน้าที่หลักของนวนิยายในการสะท้อนสังคมสมบูรณ์ขึ้น คือสะท้อนทั้งสิ่งดีงามและความชั่วร้ายในสังคม สะท้อนความสมจริงของมนุษย์ที่มีหลายมิติ ผ่านหนังสือเล่มนี้และผ่านตัวละครเอกที่ชื่อฮัมเบิร์ต ฮัมเบิร์ต (Humbert Humbert)

โวลิต้า เป็นเรื่องที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักกันดีผ่านสื่อภาพยนตร์ มิใช่ผ่านหนังสือหรือตัวอักษรและคำที่นาโบคอฟบรรจงเลือกสรรมาใช้ และจุดเด่นที่นำใช้โฆษณาภาพยนตร์คือการที่ฮัมเบิร์ตใช้กลอุบายล่อลวงเด็กหญิงวัยเพียงแค่สิบสองปีมาเป็นภรรยาตน เป็นการกระทำผิดศีลธรรมที่สังคมไทยอาจจะยอมรับไม่ได้และเป็นการยากต่อการทำความเข้าใจด้วย โวลิต้าฉบับที่เป็นภาพยนตร์นั้นสื่อเพียงภาพฮัมเบิร์ตว่าเป็นศาสตราจารย์วัยคร่ำครวที่ยอมแต่งงานกับหญิงหม้ายคนหนึ่ง เพียงเพราะหมายปองลูกสาววัยสิบสองปีของ

หญิงคนนั้น ภาพยนตร์เสนอภาพการทิ้งหวังทั้งของหญิงหม้ายและสุดท้ายของตัวฮัมเบิร์ตเองเมื่อเขารับไม่ได้ว่าโลลิต้าหนีไปกับชายอื่น ภาพยนตร์ลดทอนความสลับซับซ้อนของตัวละครไปอย่างน่าเสียดายและตัดองค์ประกอบอื่นๆ โดยเฉพาะด้านกลภาษาที่เด่นในหนังสือเล่มนี้ไปเสียสิ้น เหลือเพียงเค้าร่างของต้นทวาราคะทำนองว้าวแกกิ้นหญ้าอ่อน แต่สุภาษิตนี้ก็ดูจะล้าสมัยไปแล้วเมื่อเทียบกับคำศัพท์สมัยใหม่ที่ผู้ชมภาพยนตร์เรื่องนี้พูดกันติดปากจนกำเนิดเป็นคำศัพท์สมัยใหม่ในวัฒนธรรมตะวันตกว่า โลลิคอน (Lolicon)¹ ซึ่งมีความหมายทำนองเดียวกับว้าวแกกิ้นหญ้าอ่อน การที่จะสร้างภาพยนตร์ที่ดัดแปลงมาจากหนังสือต้นฉบับและยังคงเก็บองค์ประกอบและประเด็นสำคัญไว้ได้ครบหรือมากเท่ากับต้นฉบับนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจกันดีว่าทำได้ยาก และมีภาพยนตร์เพียงไม่กี่เรื่องที่ทำได้เช่นนั้น แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งสำหรับผู้ชมภาพยนตร์ที่ไม่ได้อ่านหนังสือต้นฉบับนวนิยายเรื่องโลลิต้า เพราะเจ้าของบทประพันธ์ไม่ได้เสนอภาพศาสตราจารย์ฮัมเบิร์ตเป็นโลลิคอนเลย

หนังสือนวนิยายโลลิต้าตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1955 (พ.ศ.2498) นับถึงเวลานี้หนังสือเล่มนี้อายุเกิน 50 ปี แต่เหตุใดหนังสือผิดศีลธรรมเล่มนี้จึงยังติดอันดับวรรณกรรมห้าสิบเล่มที่ควรอ่านมากที่สุด และอะไรในหนังสือเล่มนี้ครองใจนักอ่านวรรณกรรมและนักเขียนคนดังของยุคสมัยที่ต่างยกให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือควรค่าแก่การอ่าน หากมิใช่ฝีมือในเชิงวรรณศิลป์ของนาโบคอฟที่หยิบเอาเรื่องราวผิดศีลธรรมขึ้นมาเรียงร้อยได้จับใจผู้อ่านนับล้านคนทั่วโลก

วลาดิเมียร์ นาโบคอฟเกิดในประเทศรัสเซีย เข้าศึกษาต่อที่ตรีนิตีคอลเลจ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เส้นทางวรรณกรรมของเขาเริ่มต้นที่กรุงปารีสซึ่งเป็นสถานที่ที่เป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์ผลงานโลลิต้าขึ้นมา เขาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเบอร์ลินและกรุงปารีสร่วมยี่สิบปีก่อนจะย้ายมาทำงานเป็นอาจารย์สอนนิชาววรรณกรรมรัสเซียร่วมสมัยในมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาพร้อมๆ กับเขียนงานวรรณกรรมไปด้วย

นาโบคอฟเขียนต้นฉบับโลลิต้าครั้งแรกเป็นภาษารัสเซียเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1939 เป็นเรื่องสั้นที่มีความยาวประมาณสามสิบหน้า นาโบคอฟสร้างตัวละครชายให้มีเชื้อสายยุโรปตอนกลางและเด็กหญิงเป็นคนฝรั่งเศส โดยใช้กรุงปารีสและแคว้นโพรว็องซ์ (Provence) ซึ่งเขารู้จักดีเป็นฉากในการดำเนินเรื่อง นาโบคอฟเขียนเรื่องให้ชายผู้นี้แต่งงานกับแม่ของเด็กหญิง โดยที่แม่นั้นป่วยอยู่และกำลังจะเสียชีวิต หลังจากที่เขาโดนขัดขวางไม่ให้ล่วงเกินเด็กหญิงกำพร้าในโรงแรมได้นั้น เขาฆ่าตัวตายโดยการกระโดดให้รถทับ

¹โลลิคอน เป็นคำศัพท์ผสมมาจากคำว่า Lolita Complex หมายถึงพฤติกรรมของผู้ที่มีอายุมากและมีความรู้สึกเสนาหากับเด็กสาวอายุน้อยกว่าและคำนี้ยังใช้เรียกบุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าวด้วย คำนี้ใช้กันแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่นและเริ่มเป็นคำศัพท์ที่รู้จักกันในสังคมไทยๆ แต้นอกประเทศญี่ปุ่นแล้ว คำว่าโลลิคอน มีนัยเกี่ยวพันกับการ์ตูนที่มีตัวเอกเป็นเด็กสาวท่าทางเซ็กซี่เกินวัยมากกว่า (ที่มาอ้างอิงจาก [HYPERLINK "http://en.wikipedia.org/wiki/Lolicon"](http://en.wikipedia.org/wiki/Lolicon) \t “_blank” <http://en.wikipedia.org/wiki/Lolicon>)

แต่นาโบคอฟกลับไม่พอใจผลงานชิ้นนี้จึงทำลายเสีย จนเมื่อปีค.ศ. 1949 นาโบคอฟเริ่มหันกลับมาเขียนเรื่อง โอลิตาอีกครั้ง โดยให้ตัวละครเด็กหญิงมีเชื้อสายไอริช และคงตัวละครแม่ไว้เหมือนเดิม หากแต่ในครั้งนี้นาโบคอฟพบปัญหาในเรื่องความไม่คุ้นเคยจากที่เขาเปลี่ยนเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อให้เกิดความสมจริงเข้ากับเรื่อง ที่ทั้งชายวัยกลางคนและเด็กหญิงจะต้องเดินทางรอนแรมไปด้วยกันทั่วประเทศ นาโบคอฟเขียนงานชิ้นนี้เสร็จในปี ค.ศ.1954 แต่เส้นทางการเดินทางของหนังสือเล่มนี้ก็ยังไม่จบเพียงเท่านั้น เพราะนาโบคอฟต้องใช้เวลาในการหาสำนักพิมพ์ที่กล้าพอจะตีพิมพ์หนังสือที่ผิดศีลธรรมเล่มนี้

ปฏิกิริยาตอบรับของหนังสือเล่มนี้ตามที่นาโบคอฟเขียนไว้ในตอนท้ายของหนังสืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่คาดเดาได้ไม่ยาก เพราะครั้งแรกที่นาโบคอฟเสนอนวนิยายของเขาให้สำนักพิมพ์ถึงสี่แห่งพิจารณา สำนักพิมพ์ทั้งสี่แห่งนั้นต่างตอบปฏิเสธด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน บ้างก็ว่าหากตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกไปทั้งสำนักพิมพ์และตัวนาโบคอฟเองจะต้องเข้าไปนอนในคุก บ้างก็เสนอว่าตอนที่สองของหนังสือที่เกี่ยวกับฮัมเบิร์ตนั้นยาวไปให้ตัดทิ้งเสีย หรือบ้างก็เสียใจที่ไม่มีตัวละครฝ่ายดีในหนังสือเล่มนี้เลย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเหตุผลเดียวกันที่สำนักพิมพ์ต่างปฏิเสธที่จะตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ก็คือโอลิตามีเนื้อหาเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งหัวข้อต้องห้ามไม่ให้ตีพิมพ์เผยแพร่ในสมัยนั้นนอกเหนือจากเรื่องการแต่งงานข้ามเชื้อชาติของชนผิวดำและผิวขาว

ต่อมาเมื่อสำนักพิมพ์โอลิมเปียเพรส (Olympia Press) รับผิดชอบตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือเล่มนี้ ผู้อ่านต่างก็มีปฏิกิริยาตอบรับในวงกว้าง และในขณะเดียวกันก็ถูกต่อต้านถึงขั้นที่หนังสือถูกสั่งห้ามเผยแพร่ในหลายๆ ประเทศ เนื่องจากประเด็นเรื่องชายวัยกลางคนล่อลวงและกระทำชำเราเด็กหญิงวัยเยาว์นั้นขัดต่อความคาดหวังและทัศนคติที่คนมีต่อตัวเองและสังคมที่ตึงาม คนเรามักจะคาดหวังให้ผู้อื่นและตัวเราเองเป็นคนดี ให้สังคมที่อยู่เป็นสังคมอุดมคติ ทุกอย่างที่เราถวิลอยู่ในสังคมจะต้องเป็นสิ่งที่ตึงาม ถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรม โดยหากมองย้อนอีกนัยยะหนึ่ง คนและสังคมในความเป็นจริงนั้นมีทั้งตึงามและชั่วร้าย มีทั้งคนดีและคนชั่วประกอบกันขึ้นในสังคม และในคนๆ หนึ่งนั้นก็ทั้งความดีและความชั่วอยู่ในตัว หากมีคนตั้งคำถามขึ้นว่าเมื่อหนังสือเล่มนี้ผิดศีลธรรม ไม่มีตัวละครฝ่ายดีอยู่เลย แล้วหนังสือเล่มนี้มีดีอย่างไรจึงควรค่าแก่การอ่าน และหากมีคำถามว่าผู้อ่านจะได้อะไรจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ คำตอบน่าจะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมและสังคมที่สะท้อนอยู่ในหนังสือตามแบบขนบของการเรียนวรรณคดีใช่หรือไม่ หรือเมื่อเป็นเช่นนั้นอ่านเพื่อศึกษาว่าผู้เขียนมีจุดประสงค์อะไรจึงเขียนเรื่องนี้ขึ้นมา คำถามและคำตอบเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงว่าผู้อ่านต้องการหลักยึดและคำตอบที่แน่ชัด ทั้งในด้านศีลธรรม ด้านหน้าที่ของวรรณคดีหรือนวนิยาย และด้านประโยชน์ที่ได้จากการอ่าน ความต้องการคำตอบที่แบ่งขาวดำดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ใช่หรือไม่เช่นนั้นแสดงถึงการมองโลกที่ตื่นเขิน เป็นการจับทรวดทมูของทุกสิ่งให้อยู่ในชั่วใดชั่วหนึ่งให้ชัดเจน เป็นความพยายามพิจารณาคุณค่าที่หลากหลายให้เข้ากับมุมมองของตัว มากกว่าที่จะปรับมุมมองให้เข้าใจความแตกต่างที่มีอยู่เหนือกรอบ ขั้วหรือฝ่ายที่แบ่งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยความสะดวกสบายโดยที่ไม่มีสิ่งใดอยู่นอกเหนือขั้วฝ่ายที่แบ่งไว้เรียบร้อยแล้ว

ดังนั้น จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือการที่วลาดิเมียร์ นาโบบคอฟเล่นกลเกมกับการจัดหมวดหมู่แบ่งชั้นในใจของผู้อ่านนั่นเอง นาโบบคอฟเองดูเหมือนจะเล็งเห็นถึงธรรมชาติข้อนี้เป็นอย่างดีและเขาเองก็เข้าใจล้อเล่นและล้อหลอกให้ผู้อ่านติดกับดักการแบ่งชั้นของตัวเองได้โดยไม่รู้ตัว กลเกมแรกที่หนังสือเล่มนี้ตั้งคำถามและเล่นกับผู้อ่านคือเรื่องของศีลธรรมและกฎหมาย ตามที่ได้เกริ่นไปข้างต้นแล้วว่าหัวข้อที่เกี่ยวพันกับการล่อลวงเด็กหญิงทำให้ผู้อ่านที่เคร่งศีลธรรมมือคุด และจัดหนังสือเล่มนี้อยู่ในชั้นหนังสือไม่ดี และบ้างก็ถึงกับปรามาสว่าเป็นหนังสือลามกที่มีฉากแสดงกามารมณ์โจ่งแจ้ง แต่ผู้อ่านที่คิดว่าจะได้พบฉากเสพลังวาสมากมายในหนังสือเล่มนี้กลับต้องประหลาดใจ เพราะจริงอยู่ที่ว่าเนื้อเรื่องเกี่ยวพันกับต้นหาราคะของฮัมเบิร์ต แต่กลับไม่มีฉากกามารมณ์โจ่งแจ้งเลย หากจะมีก็แต่เพียงในตอนต้นที่แสดงถึงความลุ่มหลงเชิงเพื่อฝันของตัวละครเท่านั้น และผู้อ่านที่ด่วนสรุปว่าโอลิตาเป็นหนังสือลามกอาจจะเปลี่ยนความคิดไปเลยเมื่อได้อ่านบทบันทึกท้ายเล่มที่นาโบบคอฟเขียนแจจแจงประเด็นความแตกต่างระหว่างหนังสือลามกและหนังสือโอลิตาของเขาไว้โดยละเอียด ทั้งนี้นาโบบคอฟแจงประเด็นว่า “หนังสือลามกนั้นชวนให้นึกถึงหนังสือด้อยคุณภาพ ทำขึ้นเพื่อการค้าและมีรูปแบบตายตัวในการบรรยายเล่าเรื่อง ฉากเสพลังวาสโจ่งแจ้งจะมาพร้อมกับความน่าเบื่อจำเจ เพราะความงามทางด้านกามารมณ์จะถูกแทนที่ด้วยการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศจากการใช้คำศัพท์เดิมๆ ที่มักจะใช้เพื่อให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ...ในนวนิยายลามกนั้นตัวละครจะกระทำกิริยาซ้ำๆ โดยใช้คำเดิมๆ สดัลภาษา โครงสร้างของนวนิยายและจะไม่ใช้ภาษาภาพพจน์เพราะจะไปรบกวนสมาธิผู้อ่านที่จดจ่ออยู่กับต้นหาราคะของตน” (โอลิตา: 313) นาโบบคอฟยังอธิบายต่ออีกว่านวนิยายลามกนั้นจะต้องมีฉากเสพลังวาสอยู่เป็นระยะๆ ซึ่งจะคั่นด้วยบทบรรยายเนื้อหาที่ผู้อ่านก็จะอ่านข้ามไปอยู่ดี แต่เป็นสิ่งที่ต้องมีอยู่ให้เป็นสะพานเชื่อมเนื้อเรื่องและเพื่อให้ผู้อ่านไม่รู้สึกว้าชวดเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งไป

หากหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่หนังสือลามกตามที่นาโบบคอฟอธิบายแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังจัดอยู่ว่าเป็นหนังสือพิศดารหรือไม่นั้น นาโบบคอฟเล่นกลเกมเรื่องนี้กับผู้อ่านที่มองจากมุมด้านศีลธรรมได้อย่างแยบยลจริงอยู่ที่ว่าหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งพิศดารธรรม แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าหนังสือเล่มนี้พูดถึงการทำพิศดารธรรมอย่างไรต่างหาก กระบวนการเรียบเรียงโครงสร้างการเล่านวนิยายเรื่องโอลิตานี้ไม่ได้มีจุดประสงค์ชักชวนให้ผู้อ่านกระทำสิ่งพิศดารธรรมตามฮัมเบิร์ต ไม่ได้ชี้ชวนให้เห็นว่าสิ่งที่ฮัมเบิร์ตกระทำนั้นเป็นสิ่งที่งามลายนวลอยู่เหนือกฎหมายหรือควรค่าแก่การยกย่อง เพราะผู้อ่านคงมีวิจารณญาณพอ นาโบบคอฟวางโครงสร้างเปิดเรื่องในรูปแบบของการพิจารณาตีความผิดของฮัมเบิร์ตให้ผู้อ่านตัดสิน ในบทแรกจะมีเสียงของทนายจอห์น เรย์ จูเนียร์ (ซึ่งอาจจะเข้าใจได้ว่าเป็นเสียงของผู้แต่งเอง) เป็นผู้เบิกคดี โดยเสียงของทนายจอห์น เรย์นั้นก็ย้ำชัดว่า ฮัมเบิร์ตเป็นคนที่ชั่วร้าย น่าสะพรึงกลัวและถือเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของโรคเรื้อนทางศีลธรรม (โอลิตา: 5) และหลังจากนั้นก็ให้ฮัมเบิร์ตเล่าเรื่องของตัวเองผ่านไคอะรีตั้งแต่แรก โดยให้ผู้อ่านเป็นผู้ตัดสินคดีความนี้เอง นาโบบคอฟวางหมากกลไว้ตรงจุดนี้ ผู้อ่านจะทำหน้าที่เสมือนคณะลูกขุนที่ตัดสินพิพากษาฮัมเบิร์ต แรกเริ่มผู้อ่านที่เคร่งศีลธรรมย่อมจะรู้สึกชิงชังความคิดและการกระทำของฮัมเบิร์ตที่หลงใหลพร่าเพื่อถึงความรัก ความหลงในตัวเด็กหญิงวัยเพียงเก้าถึงสิบสี่ปี ถึงกับให้คำนิยามว่าเป็นนางไม้่น้อย (nymphets) และยิ่งชยะแซงเมื่อรู้ว่าฮัมเบิร์ตยอมแต่งงานกับนางเฮซผู้เป็นแม่เพียงเพราะหวังในตัวโอลิตาลูกสาวของเธอ และความรู้สึกนั้นยิ่งทวีมากขึ้นไปอีกเมื่อเขาออกอุบายล่อลวงโอลิตาที่ก็พร้อมจะกระโจนลง

กับดั่งที่ฮัมเบิร์ตวางไว้ แต่เพียงครั้งแรกของหนังสือ ผู้อ่านที่เริ่มชิงชิงฮัมเบิร์ตควรจะรู้ตัวแล้วว่าตนหลงอยู่ในเกมของนาโบคอฟแล้ว เพราะเมื่ออ่านจนจบตอนที่สองที่ฮัมเบิร์ตและโลลิตาขับรถเดินทางทั่วประเทศด้วยกัน มีชายที่ชื่อแคลร์ คิลตี้เข้ามาเกี่ยวข้องและพยายามจะพรากโลลิตาไปจากฮัมเบิร์ต โลลิตาหนีหายไปและกลับเข้ามาในชีวิตฮัมเบิร์ตอีกทีโดยการเขียนจดหมายขอเงินช่วยเหลือจากฮัมเบิร์ต จนถึงตอนฮัมเบิร์ตยังคงคิดถึงตายเพราะสิ่งที่ทำไว้กับโลลิตา ผู้อ่านที่เคร่งศีลธรรมแทบจะไม่รู้ตัวเลยว่าตนได้แปรเปลี่ยนความรู้สึกชิงชิงเป็นความเห็นใจอย่างสุดซึ้งให้กับตัวละครที่ชื่อฮัมเบิร์ตคนนี้ นาโบคอฟเล่นกลเกมทางด้านศีลธรรมตรงจุดนี้กับผู้อ่าน เป็นไปได้อย่างไรที่ผู้อ่านเคร่งศีลธรรมจะยอมรับ เห็นใจ เข้าใจและร้องไห้ให้กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงทางด้านศีลธรรมเฉกเช่นนายฮัมเบิร์ตผู้นี้ นาโบคอฟวางหมากกลตรงจุดนี้เพื่อแสดงให้เห็นความซับซ้อนในจิตใจของคนทั้งของตัวฮัมเบิร์ตเองและของตัวผู้อ่านที่ยากจะจัดการหรือตัดสินใจไปตามชั่วใดชั่วหนึ่ง

กลเกมอีกแง่หนึ่งที่นาโบคอฟวางลงไว้คือให้ผู้อ่านคิดว่านวนิยายโลลิตาอาจจะสอนศีลธรรมในเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เพราะถ้าฮัมเบิร์ตที่เล่าเรื่องนี้อยู่ในคุก นั้นย่อมหมายความว่าฮัมเบิร์ต ได้รับผลของการกระทำของตนแล้วใช่หรือไม่ หากพิจารณาตรงจุดนี้ให้ดี จะเห็นว่าฮัมเบิร์ตได้รับโทษทางกฎหมายไม่ใช่ทางศีลธรรม เขาถูกจองจำอยู่ในคุกเพราะยิงแคลร์ คิลตี้เสียชีวิต หาใช่เพราะสิ่งที่เขาทำกับโลลิตากฎหมายอาจจะใช้ลงโทษคนกระทำผิดได้เพียงบางเรื่อง แต่กลเกมนี้น่าสนใจตรงจุดที่ว่าทำไมนาโบคอฟถึงเลือกที่จะเขียนให้ฮัมเบิร์ตได้รับโทษจำคุกจากการฆ่าคน แต่กับเรื่องที่เขาทำกับโลลิตา นาโบคอฟกลับปล่อยให้ฮัมเบิร์ตลอยนวลต่อข้อหาอื่นๆ หากเราจะคิดว่าการกระทำของฮัมเบิร์ตนับเป็นข้อหา และให้ฮัมเบิร์ตเขียนบันทึกเล่าเรื่องทั้งหมดให้ผู้อ่านตัดสินใจ และนาโบคอฟยังล้อหลอกกับผู้อ่านเคร่งศีลธรรมที่อยากให้เห็นฮัมเบิร์ตสำนึกผิดต่อสิ่งที่ทำลงไป โดยในตอนท้ายของโดอะรีเขาเขียนให้ตัวฮัมเบิร์ตบอกว่ารู้สึกผิดที่พรากความเยาว์วัยไปจากโลลิตา แต่ที่สุดแล้วก็กลับลงทิ้งท้ายไปอีกทางประหนึ่งว่าบันทึกนี้จะเป็นที่มตตะที่ทั้งเขาและโลลิตามีตัวตนอยู่ร่วมกัน ตรงจุดนี้เองที่นาโบคอฟยั่วล้อผู้อ่านเคร่งศีลธรรมและชวนให้คิดว่า ท้ายที่สุดแล้วฮัมเบิร์ตเองนั้นสำนึกผิดหรือไม่ และคิดว่าสิ่งที่เขากระทำต่อโลลิตานั้นเป็นความผิดหรือไม่ ตรงจุดนี้ถือเป็นกลเกมของนาโบคอฟที่ไม่ให้คำตอบที่แน่ชัดและอาจจะไม่มีอยู่จริงกับผู้อ่าน

กลเกมที่เป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งไม่แพ้ในเรื่องของศีลธรรมคือการที่นาโบคอฟตั้งคำถามกับหน้าที่ของวรรณกรรมและเล่นกับคำนิยามแนวงานเขียนประเภทต่างๆ ผู้ที่เรียนวรรณคดีย่อมต้องเคยชินอยู่เองที่จะจัดประเภทของงานที่อ่านว่าเป็นวรรณกรรมแนวใด เช่น แนวลัจนิยม ธรรมชาตินิยม อรรถิภาวนิยม ฯลฯ รวมไปถึงบ่อยครั้งที่เมื่อมองงานเขียนชิ้นหนึ่งๆ ว่าเป็นวรรณกรรมก็จะมองหน้าที่ของวรรณกรรมในแง่การสะท้อนสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้นควบคู่ไปด้วย หรือไม่ก็อาจจะตั้งคำถามว่าผู้เขียนต้องการสื่ออะไร มีวัตถุประสงค์อะไรในการเขียนเรื่องนั้นๆ นาโบคอฟเล่นกลยั่วเข้ากับคำนิยามที่บอกว่าโลลิตาเป็นนวนิยายแนวลัจนิยมที่สะท้อนสภาพสังคมในสมัยนั้น เมื่อมองดูเผินๆ นวนิยายโลลิตาอาจจะมีความเหมือนจริงเข้ามา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ให้โครงเรื่องและรูปแบบการนำเสนอออกมาเป็นลักษณะกึ่งอัตชีวประวัติของตัวฮัมเบิร์ตเองซึ่งเป็นเสมือนการชี้แนะว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นจริง และตัวละครมีที่มาที่ไป มีปมของเหตุที่ทำให้ฮัมเบิร์ตหลงรักภรรยาเพื่อถึงเด็กหญิงว่าเป็นเพราะความผิดหวังในความรักแรกกับแอนนาเบล ปมเหตุนี้เองที่อาจจะเชิญชวนให้ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เข้ามาทำความเข้าใจตัวละครแบบฮัมเบิร์ตและอาจจะนำไปสู่การจัด

หมวดหมู่คนประเภทนี้ว่าเป็นคนบ้า คนไม่สมประกอบหรือคนที่จิตไม่ปกติ ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการที่คนในสังคมจะทำความเข้าใจ แต่นาโบบคอฟก็ไม่ปล่อยให้นวนิยายหรือตัวละครของเขาตกไปอยู่ในหมวดคำนิยามประเภทใดประเภทหนึ่ง นาโบบคอฟเล่นเกมยั่วเย้าเชื้อเชิญความคิดที่ว่านวนิยายเรื่องนี้มีความสมจริงอยู่มากจนน่าจะเป็นแนวสัจนิยม โดยวางกับดักเรื่องของความบังเอิญให้เกิดขึ้นภายในเรื่องไว้มากมายหลายจุดจนชวนให้เกิดความคิดไขว่เขวว่านวนิยายเรื่องนี้ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับนิทานเรื่องเล่าอายุไม่น้อย ไม่ว่าจะบ้านเลขที่ 342 ของนางเฮซ แม่ของโลลิต้าที่ฮัมเบิร์ตยอมแต่งงานด้วย ก็พ้องกับห้องหมายเลข 342 ที่โรงแรม The Enchanted Hunters (พรานสะกดจิต) และตรงกับจำนวนโรงแรม 342 แห่งที่ฮัมเบิร์ตและโลลิต้าพักระหว่างที่ซัปรรอนแรมทั่วประเทศ หรือว่าการเล่นกับชื่อโรงแรม The Enchanted Hunters ที่ฮัมเบิร์ตล่อลวงโลลิต้าให้ไปอยู่ด้วย ก็พ้องกับ ชื่อบทละคร The Enchanted Hunters และใกล้เคียงกับบท The Hunted Enchanters (บทแม่เมดสะกดจิตพราน) ที่โลลิต้าแสดงในตอนหลังของเรื่องก่อนที่จะหนีฮัมเบิร์ตไป และสุดท้ายชื่อโรงแรมที่ฮัมเบิร์ตไปพักตอนท้ายเรื่องก่อนที่จะไปฆ่าเคลร์ คิลตี้ คือชื่อ Insomnia Hotel (โรงแรมนอนไม่หลับ) ซึ่งชื่อสภาพฮัมเบิร์ตในตอนนั้น ก็ดูจะคล้ายคลึงกันกับการตั้งชื่อสถานที่งานเขียนประเภทนิทานนางฟ้าไม่น้อย

กลเกมทั้งหลายที่เป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ที่เป็นทั้งแรงผลักดันและแรงดึงดูดให้หนังสือโลลิต้าครองใจผู้อ่านได้นั้นต้องยกให้กับความโดดเด่นในการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ วลาดิเมียร์ นาโบบคอฟ ที่บรรจงเลือกสรรคำและเรียงร้อยให้เข้ากับบริบทและความหมายที่เขาต้องการจะสื่อได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีเสียงวิจารณ์ว่าศัพท์ ภาษาและโวหารที่ใช้ค่อนข้างสูงและเป็นการลดปมด้อยของนาโบบคอฟเองที่ไม่ได้เป็นนักเขียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ลักษณะเด่นทางด้านการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องนี้เป็นสิ่งขาดหายไปหากเสกงานชิ้นนี้ในสื่อภาพยนตร์ หรือแม้แต่การอ่านนวนิยายเรื่องนี้ในฉบับภาษาไทยที่ถอดความโดยนายตำรวจ เมืองใต้ ก็ไม่สามารถซบซับความสามารถทางวรรณศิลป์ของนาโบบคอฟได้ แต่ข้อเสียของนวนิยายเรื่องสำหรับผู้่านคนไทย หรือผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส คือการใช้คำศัพท์ การแทรกคำและประโยคภาษาฝรั่งเศสที่มีอยู่ตลอดเรื่อง การเลือกนวนิยายโลลิต้าฉบับที่มีเชิงอรรถขยายความก็นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถตีความและเก็บความงามทางด้านวรรณศิลป์จากฝีมือการประพันธ์ของนาโบบคอฟได้

คงเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่าการจะจัดหมวดหมู่ให้กับหนังสือเล่มนี้ หรือแม้กับตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องนี้ให้อยู่ในข่ายฝ่ายถูกหรือฝ่ายผิด หรือแม้แต่การจัดประเภทหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ยากและมีข้อขัดแย้งมากมาย เพราะนวนิยายโลลิต้าเล่มนี้เปรียบเสมือนงานศิลปะที่ไม่สามารถลดทอนหรือสนองตอบหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งได้ ไม่สามารถจัดเป็นเพียงนวนิยายที่สะท้อนความจริงของยุคสมัย เป็นงานวิจัยตีแผ่สภาวะจิตใจของผู้ที่เป็นโรคจิตชอบเด็ก หรือเป็นนวนิยายสั่งสอนศีลธรรมได้ แต่ทั้งหมดนั้นก็กลับกลายเป็นองค์ประกอบที่หลอมรวมเอาความจริง ความฝัน ความดั่งามและความชั่วร้ายได้อย่างกลมกลืนและลงตัวอยู่ในนวนิยายที่เปรียบเสมือนงานศิลปะที่สะท้อนความงามในชีวิตมนุษย์ที่ไม่ยอมโดนกักขังภายใต้กรอบใดกรอบหนึ่งเท่านั้น
